

n.a.v. **mr. A.A. Bart**

“Waar staan de Gereformeerde Gemeenten?”

uitgave in eigen beheer maar verkrijgbaar in de boekhandel

(ISBN 978-90-811885-1-7),

219 blz.,

17,50 euro.

- **Hoofdstuk 2: Tussen Kok en Steenblok**, door mr. A. A. Bart
 - Reformatorisch Dagblad, *“De standenleer en de prediking van Christus”*, 20-06-2007 door ds. W. Visscher
 - Nederlands Dagblad, *“Standenleer ligt opnieuw onder vuur”*, 8 juni 2007
 - Nederlands Dagblad, *“Auteur Bram Bart mag niet aan avondmaal”*, woensdag 13 juni 2007
 - Herman Hegger – Open brief: *“Van de Roomse regen in de Protestantse drup?”*, 6 juli 2007
 - CV-Koers, *“Waar staan de Gereformeerde Gemeenten?”*, september 2007, Recensie door Willem-Henri den Hartog
-

HOOFDSTUK 2: TUSSEN KOK EN STEENBLOK

Door mr. A. A. Bart

Toen de in 1943 op voorspraak van ds Kersten naar onze gemeenten overgekomen gereformeerde doctor in de theologie Steenblok op 12 april 1944 te Barneveld een lezing hield voor de onderwijzersvereniging over het thema ‘Christus en de algemene genade’ rezen daartegen veel bezwaren. Ook ontstonden in de loop der jaren grote bedenkingen tegen zijn visie op het aanbod van genade. Steenblok’s visie op het aanbod van genade had alles te maken met zijn gedachten over de algemene genade. In zijn nog te bespreken boek over dit onderwerp, stelt drs Rouwendal, dat in de beschouwingen van dr Steenblok over het aanbod van genade een ontwikkeling is waar te nemen. “Gebruikte hij aanvankelijk het woord ‘aanbod’ zonder schroom, later werd hij voorzichtiger en tenslotte wenste hij het niet meer te gebruiken.”¹ Drs Rouwendal vervolgt dan: “In de strijd om het aanbod zijn twee perioden te onderscheiden. In de eerste periode, die loopt tot ca. 1950, ging de strijd vooral om de wijze waarop de beloften gepredikt moesten worden. In de tweede periode, die daarop direct aansloot, stond vooral de vraag centraal of het aanbod van genade algemeen was en of het voorwaardelijk was. In beide perioden werd door Steenblok sterk de nadruk gelegd op de noodzaak van ellendekennis. Hij vreesde dat die noodzaak niet scherp genoeg werd gezien door hen die een algemene belofte of een onvoorwaardelijk aanbod voorstonden.”²

Dr Steenblok sprak dus aanvankelijk nog wel over het aanbod van genade, maar hoe langer hoe meer raakte dat op de achtergrond. Kwam het in zijn betogen nog voor, dan was dat uiteindelijk steeds in de

¹ Drs P. Rouwendal, *Het aanbod van genade* (2002), p. 60

² *Het aanbod van genade*, p. 63

ontkennende zin: er was niet zoiets als een algemeen en onvoorwaardelijk aanbod van genade. Genade kon eigenlijk niet worden aangeboden maar slechts geschonken en wel na de wedergeboorte, in een weg van ontdekking, ontgronding en plaatsmaking.

De visie van dr Steenblok op het aanbod van genade had alles te maken met de vraag, of God gewillig was om alle hoorders van het Evangelie genade en zaligheid te schenken. Het antwoord van dr Steenblok op die vraag leek positief. Het luidde namelijk: “Ja, maar op voorwaarde”. De gestelde voorwaarden waren: bekering en geloof – en wel: in die volgorde! Aan deze voorwaarden kon een dode zondaar slechts voldoen na de wedergeboorte, door Gods genade. De wedergeboorte, het moment van levendmaking waarin de zondaar geheel lijdelijk was, wilde God niet aan allen schenken en kon dus ook niet algemeen worden aangeboden, maar was slechts het deel van de uitverkorenen. Wat aan allen aangeboden kon worden, was de vergeving van zonden. De zaligmakende genade kon echter niet (aan allen) worden aangeboden.³ In feite kwam het erop neer, dat hooguit – om het oneerbiedig te zeggen – een halve Zaligmaker kon worden aangeboden, niet Christus met ál Zijn weldaden, zoals we in het vorige hoofdstuk zagen En dit nog slechts op de genoemde voorwaarden. Men moest daaraan immers eerst voldoen, voordat God ook maar iets aanbood. Zolang een zondaar niet was wedergeboren, lag hij slechts onder de vloek van de wet. Dit was kort samengevat de opvatting van dr Steenblok. Een aantal karakteristieke citaten zal dat verduidelijken.

In een artikel over het genadeverbond merkt dr Steenblok op: “Het Woord ... bestaat uit de Wet en het Evangelie. ... In de prediking wordt, onder vooropstelling van de Wet en de doodsstaat van nature, verkondigd aan allen, dat er genade is voor hen, die zich in waarheid – dat is dus door zaligmakende genade – bekeren en geloven, of anders gezegd, dat de belofte van zaligheid alleen toekomt aan hen, die zich in waarheid bekeren en geloven.”⁴ Op de vraag welke rechten er uit de doop voortvloeien voor de onherborene, antwoordt dr Steenblok in diezelfde verhandeling: “Vanzelfsprekend is er geen enkel geestelijk recht dat iemand, zolang hij onherboren is, zou toekomen.” “Maar ...de uitwendige roeping brengt toch een recht mee; en wel een recht van aannemen of van toegang, in onderscheiding van het recht van bezit?” zo voert dr Steenblok bij een behandeling van de roeping “sommigen”⁵ sprekende in. Zijn antwoord luidt, dat er vóór de wedergeboorte geen zaligmakend recht is, “daar de Heere in de toepassing des heils aan een zondaar het zaligmakend werk pas begint met de krachtdadige roeping in de wedergeboorte, naar Zijn eeuwig voornemen.” Van dat recht van toegang blijft volgens dr Steenblok “feitelijk niets anders over dan dat het dienen moet, om de uitwendig geroepene tot nadenken te brengen of hij zó – zonder meer – wel tot God kan gaan, opdat hij langs die weg tot kennis van zijn ellende zou worden gebracht, en als een alles verbeurd hebbend zondaar genade nodig mocht krijgen.”⁶ Iets verderop luidt het: “Vóór de wedergeboorte toch – daar gaat het hier in de uitwendige roeping om – is de mens nog niet in de staat der genade. Hij ligt onder de eis en de vloek

³ Het aanbod van genade, p. 75

⁴ Dr C. Steenblok, Rndom verbond, roeping en doop (1979), p. 40

⁵ Zoals wij in het eerste hoofdstuk zagen, is dit uitdrukkelijk de leer van de Erskines en door ds Kersten kort voor zijn sterven met cursivering benadrukt. Dr Steenblok stelde dat hun werken van een remonstrantse draad doortrokken waren, zie het boek van drs Rouwendal, p. 11.

⁶ Rndom verbond, roeping en doop, p. 159 en 160

van de Wet. Daartoe nu behoort ook de eis van bekering en geloof. De Wet is hier kenbron van ellende. Zij dient om de mens des te schuldiger te stellen. De orde in de uitwendige roeping is dus van Gods zijde deze: dat de Wet voorop gaat en dan het Evangelie volgt. En dit laatste houdt in een bekendmaken van de weg der zaligheid in Christus; een voorstellen, Rom. 3:25, of voordragen, Gal. 3:1, kantt. 5; of aanbieden van en nodigen tot Hem, met een belofte van zaligheid voor hen, die door genade zich bekeren en geloven.”⁷ Hij rondt zijn verhandeling af met enkele stellingen. In de negende stelling luidt het, “dat de eis van de Wet wel ieder geldt, maar dat de belofte der zaligheid in de voorstelling van het Evangelie alleen betrokken is op hen, die zich bekeren en geloven, dus op Gods uitverkoren volk.” De volgende stelling poneert, dat als onschriftuurlijk moet worden verworpen de bewering, “dat God in de aanbieding van het Evangelie allen genade zou beloven, doch dat de beloofde zaak alleen ten deel zou vallen aan hen die geloven, en aan de andere niet omdat zij haar niet willen.”

Niet voor iedere zondaar is er kortom een volkomen Zaligmaker, bereid om hem onvoorwaardelijk genade en zaligheid te schenken. Voordat God ook maar iets belooft of aanbiedt, moet de zondaar eerst voldoen aan de voorwaarde van boetvaardigheid en geloof. Zolang daarvan geen sprake is, rest hem slechts de wet en haar vloek. Van het aanbieden van zaligmakende genade (Christus met al Zijn weldaden) moet dr Steenblok helemaal niets hebben. “Zaligmakende genade kan zelfs geen voorwerp zijn van een loutere aanbieding zonder meer. Want waar is de hand om haar vóór de wedergeboorte aan te nemen? Immers, die hand wordt pas in de wedergeboorte – waarin de mens geheel lijdelijk is – geschonken, om de verdere genadegaven te kunnen ontvangen, D.L. III en IV, par. 14. Een mens kan toch geen ding aannemen, zo het hem uit de hemel niet gegeven zij, Joh. 3:27.”³⁹ En in zijn kerkbode verklaart dr Steenblok het ronduit: in de prediking van het Evangelie wordt “geen volle, ook het zaligmakend geloof door Zijn Geest werkende Christus, aan ieder aangeboden”.⁸

Dr Steenblok heeft zich werkelijk tot in den treure ingespannen om te benadrukken dat er vóór de levendmaking of wedergeboorte helemaal niets is waarop een zondaar zich kan beroepen – behalve de wet en de vloek. Nog eens zegt hij het in de verhandeling Rondom roeping, doop en kerk uitdrukkelijk: “Maar is dan de belofte van genade niet de grond voor de vermaning? Niet ten aanzien van de onherborene, daar hij ligt onder de eis van bekering en geloof, ook al gaat hij als verworpen voor eeuwig verloren. En die eis is geen eis van het genadeverbond, noch van het Evangelie – daar dit geen eisen heeft – maar de eis van de Wet als kenbron der ellende. Bovendien is de belofte voorwerp van toeëigening voor het zaligmakend geloof, wat de onherborene juist mist.”⁹

Vanuit deze gedachtengang ontstond de noodzaak van een onderscheidende of separerende prediking. Een onwedergeborene moet worden verkondigd dat hij buiten Christus is en derhalve geen zaligheid heeft te verwachten, “opdat hij zijn ellendige toestand zou inzien en zou zoeken naar een

⁷ Rondom verbond, roeping en doop, p. 166 en 167

⁸ Kerkbode van de Gereformeerde Gemeente te Gouda, 11 april 1953

⁹ Rondom verbond, roeping en doop, p. 196

vaste grond voor zijn zaligheid. De gelovigen en boetvaardigen moet vergeving van zonden verkondigd worden, maar de onboetvaardigen en ongelovigen daarentegen dat zij daaraan geen deel hebben, zolang zij zich niet bekeren. Omdat de mens van nature onder de eis en de vloek van de wet ligt, moet hem dat eerst verteld worden. Daarna wordt Christus bekendgemaakt als de weg ter zaligheid, aan welke bekendmaking de eis van bekering en geloof verbonden is. Ook wordt bekend gemaakt dat de belofte is voor degenen die zich, door genade bekeren en geloven.”¹⁰

Anders dan drs Rouwendal in zijn nog te bespreken boek,¹¹ ben ik van mening dat het helemaal niet opvallend is, dat het bevel van geloof aan onbekeerden in die prediking geheel ontbreekt. Zoals gezegd, was dr Steenblok van mening dat de gestelde voorwaarden bij de verkondiging van het Evangelie in een bepaalde volgorde moesten worden vervuld, vooraleer de blijde boodschap betrekking had op een zondaar. Weliswaar vervulde God die voorwaarden, maar Hij deed dat naar de opvatting van dr Steenblok in die bepaalde volgorde: eerst ontdekking en bekering, dan het geloof. Dit zal nog duidelijker blijken in het volgende hoofdstuk over dr Steenblok's visie op de heilsorde. Het is dan ook volstrekt consequent, dat dr Steenblok een onbekeerde in de meeste preken nog wel opriep tot bekering, maar nimmer tot het geloof. Dit lijkt door drs Rouwendal onvoldoende te worden onderkend.¹²

Geheel in deze lijn, leerde dr Steenblok dat er geen sprake was van de algenoegzaamheid van Christus' offerande voor allen, maar dat Zijn verdiensten zich in geen enkel opzicht verder uitstrekten dan tot de uitverkorenen. “Immers, hoe kan Christus nu toch genoegzaam of voorwerpelijk voor àllen en krachtig of onderwerpelijk, d.i. zaligmakend toepassend voor énigen geleden hebben. Wat zou dat anders dan een breuk slaan in Christus' werk. Het is hier alles of niets; geen derde weg; geen onvolkomen, maar een volstrekt volkomen Zaligmaker. En dat: alleen voor de gegevenen des Vaders.” Dr Steenblok voelt wel aan dat hier toch vragen rijzen bij de derde paragraaf van hoofdstuk 2 van de Dordtse Leerregels: de dood van de Zoon van God is overvloedig genoegzaam tot verzoening van de zonden van de ganse wereld. Hij antwoordt daarop: “Ja, maar dit zegt alleen, dat de dood van Christus op zichzelf wel genoegzaam is, doch niet dat Christus genoeg gedaan heeft, noch ook, dat Hij genoegzaam gestorven is voor elke zondaar. De voorafgaande verkiezing bepaalde al voor wie Christus zou voldoen.”¹³ Als drs Rouwendal dan ook opmerkt, dat dr Steenblok “de algenoegzaamheid van Christus' verdienste [heeft] willen handhaven,”¹⁴ dan was dat slechts in deze zin: het zou voor allen genoeg kunnen zijn, maar het is niet zo bedoeld en kan dus ook niet zo verkondigd worden. Hier blijkt opnieuw de achtergrond van het gehele denken van dr Steenblok: God was wel in staat om iedere zondaar genade te schenken, maar daartoe niet bereid. Even verderop in diezelfde verhandeling noemt dr Steenblok de opvatting, dat door een welmenend algemeen aanbod van genade de mogelijkheid en de gelegenheid geboden werd aan alle hoorders om zalig te worden en genade te verkrijgen ‘hoogst gevaarlijk’ en ‘ongerijmd’. “Want er is geen mogelijkheid van zalig worden

¹⁰ Het aanbod van genade, p. 64

¹¹ Het aanbod van genade, p. 94 en 97

¹² Zie echter ook Het aanbod van genade, p. 129

¹³ Rondom verbond, roeping en doop, p. 193; in gelijke zin p. 219

¹⁴ Het aanbod van genade, p. 85

buiten de wedergeboorte om, Joh. 3:3. Genade en zaligheid worden alleen in die weg verkregen uit soeverein vrije genade Gods in Christus. En de verwerving der zaligheid strekt zich geen haarbreed verder uit dan de toepassing, die pas begint met de wedergeboorte. En deze sluit de algemene aanbidding van genade geheel uit van het werk der zaligheid; ja, snijdt haar de pees af om ooit kracht van grond voor de zaligheid te hebben.”¹⁵

Die laatste consequentie nam ds G.H. Kersten niet voor zijn rekening. Hij gaf in zijn catechismusverklaring echter wel uitdrukkelijk aan dat de algemene genade niet voortvloeit uit de kruisverdiensten van Christus. Hij merkt op: “De algemene genade is dus de gift des Vaders, het werk van de vaderlijke voorzienigheid en steunt mitsdien niet op de zoenverdiensten van Christus. Als er één zaak is, die ik in de gemeenten instampen wil, dan is het deze, dat de zoenverdiensten van Christus zich niet verder uitstrekken dan de uitverkorenen om hen in de gunst en de gemeenschap met God te herstellen, waaruit ze gevallen zijn in hun verbondshoofd Adam.”¹⁶ Dit maakte de kwestie wel erg gecompliceerd. Want dr Steenblok had zijn bezwaren tegen het aanbod van genade nu juist gebracht in het kader van de algemene genade.

Ds Kok, die reeds vanaf 1915 predikant was in onze gemeenten en een breed vertrouwen genoot (hij werd in 1941 door de Generale Synode zelfs in plaats van ds Kersten gekozen tot voorzitter), verzette zich van meet af aan tegen de visie van dr Steenblok. Kort voor Steenblok's benoeming in 1944 door de synode tot docent, maakte ds Kok zijn bezwaren in een brief van 20 juni van dat jaar gericht aan alle predikanten en synodeleden zelfs publiek. Desondanks vond het docentschap doorgang en dr Steenblok werd in 1945 zelfs benoemd tot hoofdredacteur van DE SAAMBINDER.

Nu begon de strijd pas goed! In verscheidene artikelen zette dr Steenblok zijn visie op Gods beloften en het aanbod van genade uiteen. Het zijn deze publicaties, waaruit ik hiervoor steeds citeerde. Maar ook ds Kok greep naar de pen. Diverse prekenbundels van zijn hand zagen nu het licht. “Kok kon zich niet vinden in de alleroverheersende rol van de predestinatie in de leer van Steenblok.”¹⁷ In zijn prekenbundels koos hij daartegen lijnrecht positie. De door hem gehanteerde bewoordingen waren vanuit het perspectief van de leer van de twee verbonden niet altijd even gelukkig. In verscheidene van de door ds Kok uitgegeven preken, zag ds Kersten, die dr Steenblok als zijn opvolger beschouwde, dan ook tendensen richting de leer van de drie verbonden. Daartegen maakte hij bezwaar. De zaak kwam uiteindelijk aan de orde op de classis Barneveld van 1 juni 1948. Ik laat nu achterwege het gehele verloop van het conflict en wat er op de classis precies werd behandeld. Dit is uitvoerig beschreven in de boeken van ds Golverdingen en ds Harinck.

¹⁵ Rondon verbond, roeping en doop, p. 195

¹⁶ Ds G.H. Kersten, De Heidelbergse Catechismus, deel 2, p. 376. H.A. Hofman ziet hierin een overgang in ds Kersten's opvatting over de algemene genade, onder de invloed van dr C. Steenblok. Aanvankelijk stelt ds Kersten dat de algemene genade een vrucht is van Christus' zoenverdiensten, later ziet hij die als een gevolg van een scheppingsordinantie. Zie H.A. Hofman, Ledeborianen en kruisgezinden, een kerkhistorische studie over het ontstaan van de Gereformeerde Gemeenten, 1834-1927, Utrecht 1977, p. 190v.

¹⁷ Ds C. Harinck, De prediking van het Evangelie (2002), p. 162

De uitkomst van de behandeling was, dat ds Kok sommige onvoorzichtige passages uit zijn publicaties herriep en volledige consensus werd bereikt over de leer der verbonden en het aanbod van genade. "In theologisch opzicht was de verhouding tussen ds. Kok en ds. Kersten" daarna "... geheel vlak," zo merkt ds Golverdingen zoals reeds gezegd op in zijn boek.¹⁸ Ik vermeldde ook reeds, dat ds Kersten korte tijd daarna, namelijk op 28 augustus 1948, HET VERBOND DER GENADE van de Erskines en Fisher uitgaf, waarin hij met cursivering nogmaals aangaf hoe volgens hem het juiste evenwicht werd bewaard in deze kwesties. In de strijd om het behoud van een kerk, was die uitgave om zo te zeggen zijn zwanenzang. Kort daarna overleed hij.

In verband met aanhoudende bezwaren tegen de prediking van ds Kok liet deze in 1949 een nieuwe publicatie het licht zien onder de titel HET AANBOD VAN GODS GENADE. Deze keer koos hij zijn bewoordingen zorgvuldig en met opzet. In het kader van de op handen zijnde predikantenconferentie van 8 augustus 1949 over de aanklachten tegen ds Kok, werd besloten om het boekje uit te geven en de inhoud daarvan aan alle predikanten ter hand te stellen. In deze publicatie ging ds Kok overigens zonder diens naam te noemen expliciet in op het hart van de leer van dr Steenblok: de verhouding tussen de wet en het Evangelie. Zoals hiervoor uitgebreid aan de orde kwam, leerde dr Steenblok "dat de beloften alleen aan de uitverkorenen zijn gedaan en een onherboren mens niet kan pleiten en niet kan geloven. Daarom moeten wij, volgens dr Steenblok, niet met het Evangelie, maar met de Wet beginnen. Alleen de ware boetvaardigen moeten opgewekt worden om de beloften te geloven. De mensen worden anders geleerd een leugen te geloven. ... Volgens dr Steenblok moet men niet met het Evangelie, maar met de Wet beginnen. Men moet de mensen hun doodsstaat prediken en vertellen hoe blind zij zijn om iets van God te verstaan, hoe onmachtig zij zijn om te pleiten en te geloven. Deze zaken moeten de onbekeerden gepredikt worden en niet het Evangelie. Dat acht men eerst de rechte prediking te zijn. Men werpt anders de paarden maar voor de zwijnen."¹⁹ Naast die opvatting legde ds Kok de leer van Olevianus, die de belofte van het Evangelie niet beperkte tot de levendgemaakten, maar – evenals de wet – liet uitgaan tot allen, met bevel van geloof en bekering. Op die manier confronteerde Olevianus zijn hoorders met Gods eis en leerde hen hun onmacht en ellende kennen. "Wij moeten juist door de eis van het geloof de zondaar ontdekken aan zijn onmacht, maar vooral aan zijn onwil om te geloven. Daardoor worden zondaren ontdekt aan hun boosheid en afkerigheid van Christus. Dan pas prediken wij de Wet op de juiste wijze en zal de zondaar overtuigd worden van zijn verkeerdheid en goddeloosheid."²⁰

Na het heengaan van ds Kersten, was de invloed van dr Steenblok binnen onze gemeenten alleen nog maar groter geworden, hoewel deze ook daarvoor onmiskenbaar zijn sporen had nagelaten. Zo had de classis van de Gereformeerde Gemeenten te Rotterdam op 15 december 1947 uitgesproken dat het gebod tot allen komt, maar de belofte alleen tot de uitverkorenen gericht moet worden. De Particuliere Synode van 20 mei 1948 had deze leerregel vervolgens bekrachtigd en als onschriftuurlijk afgewezen "dat een onbekeerde mag of moet pleiten op de beloften". En de classis Barneveld had op

¹⁸ Om het behoud van een kerk, p. 198

¹⁹ De prediking van het Evangelie, p. 211

²⁰ De prediking van het Evangelie, p. 211

10 juni 1948 uitgesproken: “Geen onbekeerde heeft het recht, noch het vermogen, noch de wil, om te pleiten op de beloften des Evangelies.”

DE SAAMBINDER had daar op 24 maart 1949 nog aan toegevoegd: “De leer dat het aanbod van Gods genade tot allen komt die het Evangelie horen, is een godonterende en zielsbedriegende leerstelling”.²¹ Het is ongetwijfeld grotendeels aan die invloed te wijten, dat ds Kok zou worden geschorst. De bezwaren tegen zijn prediking kwamen via een verzoek van de gemeente Alblisserdam op de Generale Synode van 1950. In HET AANBOD VAN GODS GENADE had ds Kok gesproken van een aanbod van genade dat vol was van Gods beloften en toezeggingen. Zoals gezegd, deze keer had ds Kok zijn bewoordingen opzettelijk gekozen. Dit zou hem noodlottig worden. Ds Harinck wijst er terecht op, dat “de heersende gedachte, die door dr Steenblok werd voorgestaan en in die tijd door de synode werd gevolgd” was, “dat tot de onbekeerden wel een aanbod van genade komt, maar dan een aanbidding zonder belofte. Er staan geen beloften voor onbekeerde mensen in de Bijbel. God belooft nooit genade of heil aan onbekeerden en verworpenen, maar alleen aan Zijn uitverkorenen. Dit is ook in overeenstemming met de uitleg van het standpunt van de synode, dat na de schorsing van ds Kok in DE SAAMBINDER is gepubliceerd. ... Het ging gewoon om aanbod en belofte te scheiden.”²² De Generale Synode verweet ds Kok dan ook niet, dat hij het aanbod van genade met de verbondsbeloften vereenzelvigde maar met de beloften in het algemeen; het later gemaakte onderscheid tussen beloften van het Evangelie en verbondsbeloften was toen nog niet gangbaar!²³

Het is schokkend om te moeten vaststellen, dat de leer van dr Steenblok in 1950 al zoveel invloed had gekregen in onze gemeenten, dat de Generale Synode uit dat jaar zelfs uitging van een aanbod van genade zonder enige belofte. Dit staat wel in een zeer schril contrast met de opvattingen van Boston en de Erskines omtrent het aanbod van genade! Zoals wij zagen, werd volgens Boston in het aanbod van genade het verbond aangeboden, terwijl de Erskines de verbondsbeloften in het Evangelie adresseerden aan alle hoorders. En was dit nu in feite niet datgene wat ds Kok beoogde te doen, al drukte hij zich wellicht ook nu niet altijd even zorgvuldig uit? Zijn standpunt kennen wij onder andere uit de Handelingen: “Ds. Kok verklaart, dat het voor hem vaststaat, dat de beloften gelijk staan met de aanbidding van het Evangelie.”²⁴ Ds Harinck zegt ervan: “Voor hem stond het vast dat belofte en aanbod hetzelfde zijn en de beloften een plaats hebben in de aanbidding van het Evangelie. Hij wist zich in die mening gesterkt door het boekje van Fisher en de Erskines, dat door ds Kersten in 1948

²¹ Terecht merkt E. de Jong uit Lemmer, die deze uitspraken nog eens onder de aandacht bracht in een ingezonden schrijven aan Terdege (18 april 2007, 24e jaargang, no. 15), op dat deze geheel veranderde inzichten lijnrecht ingingen tegen wat ds G.H. Kersten leerde in Kort Begrip over het aanbod van genade. Waarschijnlijk zullen velen het niet weten, maar na het heengaan van ds Kersten is dr Steenblok zelfs doende geweest om passages daaruit, betreffende het aanbod van genade, te laten schrappen door de studenten aan de Theologische School. Dit werd hem, na protest, door de curatoren verhinderd. Ds T. Cabaret vertelt hierover in zijn op de band ingesproken memoires/ herinneringen. Hij was er zelf bij betrokken.

²² De prediking van het Evangelie, p. 239

²³ Over het onderscheid tussen verbondsbeloften en beloften van het Evangelie wordt pas voor het eerst gesproken op de Generale Synode van 1986. Ds. Harinck merkt op: “Wij kunnen achteraf wel stellen dat ‘bedoeld’ zal zijn een scheiding aan te brengen tussen de verbondsbeloften en het aanbod van genade, maar dit is een interpretatie van ons. De Generale Synode van 1950 wilde scheiding aanbrengen tussen de prediking van het Evangelie en de beloften van God,” De prediking van het Evangelie, p. 257.

²⁴ Handelingen Generale Synode 1950, p. 7

was uitgegeven.”²⁵ Hoe diep de invloed van de leer van dr Steenblok echter toen reeds was doorgedrongen, blijkt wel uit de sfeer die er tijdens de synodale vergadering rondom de schorsing van ds Kok heerste. Ds Kok schrijft daar later van: “Toen ik de uitspraak van de synode hoorde, greep ik het boekje van E. en R. Erskine en J. Fisher uit mijn tas, om daaruit wat voor te lezen ten bewijze, dat de beloften Gods aan allen, die onder het Evangelie zijn gepredikt moeten worden. Op dit gedeelte had ik de synode willen wijzen ... Het voorlezen en toelichten werd mij echter niet toegestaan!”²⁶

Ook na de schorsing heeft ds Kok zijn standpunt nog eens duidelijk verwoord op de vergadering met bezwaarde vrienden op 31 maart 1950 te Veenendaal. Waar was het ds Kok nu precies om te doen? Eenvoudig hierom, zo deelt hij de vergadering mee, “dat hij zich verzet heeft tegen de leer dat de beloften van het Evangelie alleen aan de wedergeborenen en dus aan de uitverkorenen gepredikt mogen worden. Hij geeft als zijn mening dat de rechte prediking van het Evangelie een prediking van de beloften is. ‘Die prediking is de prediking van de beloften des Evangelies, wat wij alle hoorders zonder onderscheid hebben te prediken met bevel van geloof en bekering. Maar volgens hen, die de prediking van het Evangelie beperken, kunnen en mogen de beloften des Evangelies alleen aan uitverkorenen en wedergeborenen gepredikt worden.’”²⁷ Verder merkt ds Kok op: “‘Het bedroeft ons, met velen in de Gereformeerde Gemeenten, dat het aanbod van Gods genade, dat de beloften des Evangelies tot inhoud heeft, naar het synodale besluit niet meer mag gepredikt worden met bevel van geloof en bekering.’ Hij betoogt hoe schadelijk dit alles is voor de kinderen Gods en hoe uitzichtloos dit is voor de onbekeerden. Hij maakt nogmaals duidelijk, dat hij verschil ziet tussen de aanbieding van de belofte en de vervulling van de belofte.”²⁸ En in later werk zegt hij dat nog eens uitdrukkelijk: “Maar als ge voor de onbekeerden al de beloften uit de Bijbel wegdenkt, wat hebt ge dan nog aan te bieden? Dan is het een aanbod zonder inhoud.”²⁹ Het verband tussen de beloften van het Evangelie en de verbondsbeloften ziet ds Kok als volgt: “De beloften des Evangelies zijn beloften des verbonds. De Heere doet ze opkomen uit het verbond.”³⁰

Samenvattend stelt ds Harinck dan ook terecht: “Na onderzoek moeten wij vaststellen, dat ds Kok onder vereenzelviging van belofte en aanbod niets anders verstaan heeft, dan wat hij reeds ter synode verklaard had, namelijk: dat de prediking van het Evangelie de prediking is van Gods beloften. Volgens hem kan het Evangelie niet gepredikt worden zonder de belofte van het Evangelie, dat ieder die in Christus gelooft niet zal verderven maar het eeuwige leven zal hebben. Dit heeft de synode veroordeeld.”³¹ En wat verderop: “Gezien het afgelegde voortraject is het dan ook, volgens mij, geen vergissing dat de synode niet gesproken heeft over vereenzelviging van het aanbod van genade en de bijzondere verbondsbeloften. Het ging over de beloften van God in zijn algemeenheid. Men had immers reeds in eerdere vergaderingen uitgesproken dat de Wet tot de onbekeerden gepredikt moet

²⁵ De prediking van het Evangelie, p. 240

²⁶ R. Kok, De prediking van Gods beloften, De Stem des Woords (1956), p. 64, samengesteld door E. de Jong te Lemmer.

²⁷ De prediking van het Evangelie, p. 241 en Verslag vergadering te Veenendaal, 31 maart 1951, p. 4

²⁸ De prediking van het Evangelie, p. 241, 242 en Verslag vergadering te Veenendaal, 31 maart 1951, p. 13

²⁹ R. Kok, De Stem des Woords (1956), p. 68

³⁰ R. Kok, De Stem des Woords (1952), p. 35

³¹ De prediking van het Evangelie, p. 244

worden en de beloften alleen tot de wedergeborenen gericht moeten worden.³² De Generale Synode heeft bedoeld wat ook uitgesproken is, dat belofte en aanbod twee verschillende zaken zijn, die niet met elkaar vermengd mogen worden. Het feit dat alle afgevaardigden ingestemd hebben met deze veroordeling van ds Kok, moet voor een deel gezocht worden in de beïnvloeding van dr Steenblok, die behoorlijk groot is geweest.”³³

Was dit nu het laatste woord dat over Gods beloften en het aanbod van genade vanwege de synode werd gesproken in onze gemeenten? Zou het aanbod van genade voortaan voor altijd verstoken moeten blijven van de beloften? Had de leer van dr Steenblok voorgoed gezegevierd? Gelukkig niet! Er waren ook in die tijd nog predikanten die zich niet schaamden voor het Evangelie van Jezus Christus, omdat zij wisten dat het een kracht Gods was tot de zaligheid. “Door ds A. Vergunst wordt een aanklacht gedaan tegen dr C. Steenblok, omtrent diens wijze van doceren, waarin hij, onder voorhouden dat de geschriften van de Erskines en Boston met een remonstrantse draad doortrokken zijn, voorstelt, dat er alleen een aanbod van genade is aan bewuste zondaren en niet aan allen, die onder het Woord leven, alzo loochenende het welmenend aanbod van genade.” De Generale Synode van 1950 verwees de aanklacht echter door naar het curatorium, alwaar “de gerezen moeilijkheden door samenspreking tot oplossing zijn gebracht, de meningsverschillen zijn weggenomen en in de ter behandeling gegeven zaken overeenstemming kon worden bereikt.”³⁴

De bezwaren tegen de leer van dr Steenblok bleven niettemin voortduren. Ds A. Verhagen, die zich reeds bij de examinatie van kandidaat Heerschap op de classis bezwaard had verklaard over de wijze waarop door dr Steenblok op de Theologische School gedoceerd werd,³⁵ diende nu bij brief van 26 november 1951 een klacht in bij de classis Gouda. “De classis besloot dat ds Verhagen dit eerst moest opnemen met de kerkenraad van de gemeente Gouda, omdat deze kerkenraad in eerste instantie het opzicht uitoefende over leer en leven van dr Steenblok.”³⁶ Zo geschiedde. Het gesprek liep vast en de zaak kwam op de classis. Het geschil leek met een compromisformule te zijn opgelost, maar dat was slechts schijn. De kerkenraad van Gouda kon namelijk niet instemmen met het standpunt van de kerkenraad van Kampen, dat als volgt luidde: “Aan de uitwendige roeping gaat geen innerlijke gemoedsgesteldheid vooraf.” “Gouda wilde eraan vasthouden dat er wel een gemoedsgesteldheid van een verbrijzelde en verslagen geest moest zijn om de genade aan te bieden.”³⁷ De zaak lag dus weer geheel open en kwam opnieuw in behandeling, deze keer op de classis Kampen. Deze oordeelde als volgt: “De uitwendige roeping komt welmenend tot alle hoorders van het Evangelie met de eis van geloof en bekering. Voor de wedergeboorte, dat is voor de

³² Particuliere Synode West van Rotterdam, 1948. Het is wellicht nog goed om wat betreft de leer van dr Steenblok te wijzen op de uitspraak van de Generale Synode van 1977, die door ds Harinck wordt aangehaald in voetnoot 197, p. 143. De synode sprak in dat jaar uit: “De dienaar des Woords predike niet de Wet aan de onbekeerden en het Evangelie aan de overtuigden, doch hij predike Wet en Evangelie aan de gehele gemeente.”

³³ De prediking van het Evangelie, p. 257

³⁴ Handelingen van de Generale Synode 1950, p. 14

³⁵ De prediking van het Evangelie, p. 229

³⁶ De prediking van het Evangelie, p. 268

³⁷ De prediking van het Evangelie, p. 270

inwendige roeping, is er generlei inwendige zaligmakende gemoedsgesteldheid.” Beide partijen legden deze uitspraak ten gunste van zichzelf uit en de spanningen bleven. Intussen ging dr Steenblok onverdroten voort met fulmineren tegen een algemeen en onvoorwaardelijk aanbod van genade.

Op de Generale Synode van 1953 werd ten slotte besloten dat dr Steenblok geen docent meer kon zijn. Dit besluit werd met name ingegeven vanwege de vele spanningen die dr Steenblok door zijn ‘eenzijdigheid’ opriep en niet om onrechtzinnigheid.³⁸ Dr Steenblok en de zijnen legden zich daar evenwel niet bij neer. Korte tijd later waren de Gereformeerde Gemeenten in Nederland een feit. Haar grondleggende beginselen vinden wij terug in de acta van losmaking van de gemeente van Gouda: “... dat ... alleen na de wedergeboorte, door de zaligmakende ontdekking der genade, uit de prediking der wet, plaatsgemaakt wordt in het hart voor Christus en de beloften en daarom ook de Heidelberger Catechismus aanvangt met de vraag: ‘Waaruit kent gij uw ellende?’ en daarop het antwoord doet volgen: ‘Uit de wet Gods’,” cursief van dr Steenblok.³⁹ Dit standpunt werd in verscheidene latere publicaties gehandhaafd. Zo stelt L.M.P. Scholten: “In de uitwendige roeping komt wel het bevel ‘bekeert u’ tot allen. Maar de opwekking om tot Christus te komen, komt niet tot allen. Eerst zal er door de prediking van de wet plaatsgemaakt moeten worden in het hart van de uitverkoren zondaar voor de evangelische genade. Daarom kan er geen sprake zijn van een algemeen aanbod voor allen en een iegelijk aan wie de predikatie gedaan wordt.”⁴⁰

³⁸ Acta Generale Synode 1953, p. 7

³⁹ Dr C. Steenblok, *De bestaansgrond der gemeenten* (1985), p. 158

⁴⁰ L.M.P. Scholten in: *Uit ons uitgegaan*, p. 191, 194

De standenleer en de prediking van Christus

Titel: "Waar staan de Gereformeerde Gemeenten?" door mr. A. A. Bart
Uitgeverij: in eigen beheer, 2007
ISBN 978 90 811885 1 7
Pagina's: 219
Prijs: € 17,50.

De standenleer is gaan gelden als "het eigene van de Gereformeerde Gemeenten". Dat is een van de conclusies in het vorige week verschenen boek "Waar staan de Gereformeerde Gemeenten?" van mr. A. A. Bart. Een andere opmerkelijke bewering is dat volgens ds. G. H. Kersten de verkondiging van het Evangelie aan de onbekeerden uitsluitend is bedoeld tot hun veroordeling. Dat zijn verstrekkende opmerkingen.

Het is opmerkelijk dat de auteur geen kennis heeft genomen van het bekende artikel van wijlen ds. A. Vergunst over het theologisch eigene van de Gereformeerde Gemeenten (GG). Ds. Vergunst zegt daarin iets heel anders dan mr. Bart.

Bart maakt zich zorgen over de prediking in de GG. Hij geeft aan dat hij met zijn boek op het fundament van de Schrift en de belijdenis wil staan. Daarin ligt de impliciete veronderstelling dat de huidige GG daarvan zijn afgeweken. Dat is geen geringe zaak.

Bart wijst erop dat binnen de GG, naar zijn inzicht, de wedergeboorte is losgemaakt van het daadwerkelijk geloven in Christus, dat de gave van het geloof niet meer onlosmakelijk verbonden is met de oefening van het geloof, en ten slotte dat de rechtvaardiging door het geloof is verworden tot een bepaalde stand in het geestelijk leven die niet al Gods kinderen bereiken en waarbij de toerekening van Christus' gerechtigheid is losgemaakt van de aanneming ervan door het geloof.

Heilsleer

Door deze zaken, die vooral zouden worden geleerd door ds. G. H. Kersten, dr. C. Steenblok en ds. A. Moerkerken, ontstaat de zogenoemde standenleer en daardoor kunnen in de prediking Christus en Zijn weldaden niet meer daadwerkelijk aan zondaren worden aangeboden.

Bij de reformatoren, de nadere reformatoren en in onze belijdenis zouden deze zaken anders liggen. Daar zouden, volgens Bart, de wedergeboorte en het geloven in Christus in de tijd samenvallen, de daad van het geloof onmisbaar zijn tot zaligheid en de rechtvaardiging plaatsvinden door het daadwerkelijk geloven. Hierdoor is een ruim aanbod mogelijk en is van een standenleer geen sprake. Wel kan gesproken worden over opwas in de kennis en de genade van de Heere Jezus Christus.

Bart gaat zelfs zover in zijn conclusies dat hij stelt, in tegenspraak tot wat ds. Kersten altijd uitdrukkelijk heeft geleerd, dat het nieuwe leven wordt gewerkt door de bediening van de wet. Vooral dr. Steenblok, maar ook ds. Kersten en later ds. Moerkerken zouden dit hebben geleerd. De geestelijke levendmaking geschiedt door de prediking van de wet. De geestelijke rust door de prediking en omhelzing van het Evangelie. Maar met wettische overtuigingen zou een zondaar in beginsel reeds behouden zijn. En opwas in de genade is wel mogelijk (kennis van Christus bijvoorbeeld), maar niet beslist heilsnoodzakelijk. De klem om Christus te prediken vervalt daardoor.

Ziedaar de heilsleer zoals die, volgens Bart, alom in de GG geleerd wordt. En waardoor de onbelemmerde prediking van het Evangelie wordt geblokkeerd!

Zegen

Wat moeten we van deze zaken zeggen? Laat ik vooropstellen dat het als predikant van de Gereformeerde Gemeenten best lastig is om hier onbevooroordeeld over te schrijven. Het gaat over mensen (bijvoorbeeld ds. Kersten) van wie je veel geleerd hebt en wiens catechismuspreken je nog steeds met veel zegen mag lezen. En inderdaad, elementen van de zaken die Bart noemt, zijn bij ds. Kersten te vinden. Toerekening en aanneming van

de gerechtigheid van Christus door het geloof worden inderdaad door ds. Kersten onderscheiden. Maar ds. Kersten zegt daarover toch wel duidelijke dingen. In de "Korte lessen over kort begrip" bijvoorbeeld lezen we: „De toerekening gaat aan de aanneming vooraf, maar wordt er ook zeker door opgevolgd, zodat er geen toerekening is zonder aanneming des geloofs.”

Een ander voorbeeld: wedergeboorte en daadwerkelijk geloven. Inderdaad onderscheidt ds. Kersten die twee zaken, maar in zijn boek "Meer dan overwinnaars" kunnen we ook lezen: „Wie ganselijk mist het vertrouwen dat hem al zijn zonden om Christus wil vergeven zijn, die mist het ware geloof; dié is dood en onwedergeboren!”

Let op: ds. Kersten zegt hier niet: die mist de rust, maar: die is nog niet wedergeboren! Over een nauwe relatie tussen wedergeboorte en daadwerkelijk geloof gesproken.

De vraag kan rijzen hoe het toch komt dat ds. Kersten kennelijk soms een bepaalde indruk wekt. Mag ik in dit verband een suggestie doen? Calvijn en Luther schreven in de 16e eeuw en maakten front tegen de roomse kerk met het "ingewikkeld geloof". Comrie leefde in de 18e eeuw en maakte front tegen hen die neerkeken op zielen die het niet zo makkelijk konden 'aannemen'. Ds. Kersten en dr. Steenblok leefden in de 20e eeuw. Dat was de eeuw van Kuyper en de neogereformeerden. En tegen dat optimisme maakte ds. Kersten front. Vandaar dat hij op een bepaalde manier sprak over wedergeboorte, geloof en rechtvaardiging.

Spiegel

We moeten mensen dus wel in hun tijd en in hun worsteling blijven zien, anders gaan we dingen opschrijven waarmee we hun geen recht doen. De gedachte bijvoorbeeld dat ds. Kersten uitsluitend voor onbekeerde mensen preekte tot hun veroordeling en niet om hen te winnen voor de liefelijke dienst van Christus, is beslist onjuist. Men leze er zijn catechismuspreken maar op na.

Er is meer te zeggen over het boek van Bart. Ik zou bijvoorbeeld kunnen wijzen op het feit dat heel veel predikanten in de gereformeerde gezindte dachten in de lijn van ds. Kersten. In het rustige en mooie boekje van ds. E. van Meer, "Gij zijt de Losser", vinden we ongeveer dezelfde lijnen. Ik kan daar verder nu niet op ingaan. Laat ik nog enkele korte overwegingen noemen.

Elk boek is een spiegel. In zekere zin is het boek van Bart een spiegel. Zijn wij, dienaren des Woords, geworteld in de Schrift, in de belijdenis en in de oudvaders? Preken we onbekommerd en onbelemmerd Christus voor de grootste der zondaren? Dat zijn wezenlijke vragen die vanuit dit boek tot ons komen. Wellicht dat één ding in dit verband wel gezegd mag worden. Boston zal wat anders oordelen over wedergeboorte en daadwerkelijk geloof. Dat kan niet ontkend worden. Maar dat er aan het daadwerkelijk geloven in Christus tot zaligheid een ontdekkend en ontblotend werk van de wet voorafgaat, daarin was hij glashelder. En dat is toch voor de praktijk, zeker in onze dagen met zo veel evangelische invloeden, een gedachte die wezenlijk is.

In de tweede plaats: Mag ik ook iets vragen aan de schrijver van dit boek en van andere, soortgelijke boeken. Het treft me iedere keer weer pijnlijk dat vaak zo'n eenzijdig beeld van bijvoorbeeld iemand als ds. Kersten wordt gegeven. Probeer toch eens de hele Kersten te begrijpen én te verstaan. En laat ook vooral de context waarin hij zijn werk heeft gedaan eens meewegen in het weergeven van zijn gedachten. Helaas lijkt het nu vaak alsof niet genoeg duidelijk kan worden gemaakt hoe kwalijk mensen als ds. Kersten zijn geweest voor Gods kerk op aarde. Het bedroeft me dat ik het moet opschrijven, maar veel van het geschrevene komt zo op mij over.

Wonder

Laat ik ook iets zeggen voor de gehele gezindte. Onlangs las ik het mooie boek van W. van der Zwaag over Réveil en Afscheiding. In het slothoofdstuk citeert hij Bavinck. We nemen het over omdat dáár de kern van de zorgen ligt. „Het is alsof wij niet meer weten wat zonde en genade, wat schuld en vergeving, wat wedergeboorte en bekering is. In de theorie kennen we ze wel, maar wij kennen ze niet meer in de ontzaglijke realiteit van het leven.”

Kijk, daar zit het probleem in 2007! Beleven we nog dat er een wonder nodig is van Gods genade in het leven van zondige mensen? Ware dat het geval, de twisten zouden verminderen, de prediking zou meer doortrokken zijn van Christus en Zijn gerechtigheid, en aan boeken als deze zou wellicht minder behoefte zijn.

Standenleer ligt opnieuw onder vuur

Opnieuw vindt een lid van de Gereformeerde Gemeenten het nodig de prediking in zijn kerkverband aan de orde te stellen. „De leer is een blokkade voor mensen om tot geloof te komen.“

VEENENDAAL - Er zijn de afgelopen tien jaar meer boeken geschreven over de prediking in de Gereformeerde Gemeenten. Mr. Bram Bart (34), advocaat in Veenendaal, is dus niet de eerste die de leer van zijn kerkgenootschap aan de orde stelt. „Voor velen is wel duidelijk dat er iets mankeert aan de boodschap. Maar ze kunnen vaak niet aangeven waar de schoen precies wringt.“ Daarom voegt zijn boek *Waar staan de Gereformeerde Gemeenten?* volgens hem nog wel iets toe aan de pennenvruchten van auteurs als prof. J. Blaauwendraad, ds. C. Harinck en dr. K. van der Zwaag.

Hij vindt het belang zo groot dat hij de druk en distributie van 1500 exemplaren zelf betaalt. Uitgevers vonden het onderwerp volgens hem te specifiek of hadden al verschillende boeken over de prediking in de Gereformeerde Gemeenten uitgegeven en vonden het zo wel genoeg.

Bart legt in zijn 220 pagina's tellend boek - dat volgende week woensdag in de boekhandel ligt - de vinger bij de 'heilsorde' die in zijn kerkverband wordt gepredikt. Die is volgens hem niet in overeenstemming met de Bijbel en de gereformeerde geloofsbelijdenis.

Deze 'heilsorde', ook wel standenleer genoemd, houdt in dat er verschillende standen zijn in het genadeleven. Bart: „De pas wedergeboren zondaar kent Christus nog niet. Een volgende stand in het genadeleven is de openbaring van Christus, na een vaak lange, toeleidende weg. En het is nog weer een stap verder om in het geweten vrijgesproken te zijn van schuld en straf. Kennis van Christus alleen is daarvoor niet voldoende. De meeste van Gods kinderen missen die vrijspraak van schuld en straf.”

Deze theologische denkwijze is altijd al in de Gereformeerde Gemeenten aanwezig geweest, maar eind jaren negentig vastgelegd door ds. A. Moerkerken, rector van de Theologische School. Hij baseerde zich op de Schotse prediker A. Comrie, ook wel de theoloog van de Gereformeerde Gemeenten genoemd.

Bart, belijdend lid van de Gereformeerde Gemeente in Krabbendijke, waar hij elke zondag naar de kerk gaat, constateert dat deze prediking van de 'standen in het genadeleven' inmiddels vrijwel gemeengoed is in zijn kerkverband. Daar is hij bezorgd over.

Volgens hem lijkt de prediking op dit moment op die van dr. C. Steenblok. Deze werd in 1953 uit de Gereformeerde Gemeenten gezet vanwege zijn visie op het aanbod van de genade en richtte de Gereformeerde Gemeenten in Nederland op. Hij concludeerde dat de genade niet aan elke zondaar kan worden aangeboden; daarvoor moest een zondaar na de wedergeboorte eerst door de wet worden overtuigd van zonde. Bart: „In de Gereformeerde Gemeenten zal niet worden gezegd dat je de genade niet aan zondaren moet aanbieden, maar in de praktijk komt het daar wel op neer. Als er na de wedergeboorte eerst plaatsgemaakt moet worden voor Christus en zijn weldaden, is dat precies hetzelfde. Dan blokkeert de heilsorde het aanbod van genade.”

Verweerschrift

Moerkerken heeft zelf in een interview ook gezegd dat er maar weinig verschil is tussen de leer van Steenblok en de Gereformeerde Gemeenten. Bart: „Volgens ds. Moerkerken is wat dr. Steenblok leerde voor 98 procent ook in de prediking van de Gereformeerde Gemeenten te vinden. Die andere twee procent gaat om accenten, niet om het hart van de gereformeerde belijdenis.” Bart verdiept zich al langer in de materie. Bijna vier jaar geleden schreef hij een verweerschrift tegen de bespreking van het boek *Afwachten of verwachten?* van dr. Klaas van

der Zwaag door ds. D. de Wit in de Saambinder, het orgaan van de Gereformeerde Gemeenten. Volgens hem was Van der Zwaag groot onrecht aangedaan.

Samen met enkele tientallen anderen diende hij bovendien een bezwaarschrift in tegen De Wit. Dit appel staat op de agenda van de synode, die in september begint. Dan zal ook het bezwaarschrift van Van der Zwaag aan de orde komen dat hij heeft ingediend omdat hij vanwege zijn boek al vier jaar onder censuur staat.

Wat weet een advocaat van theologie?

„Van jongs af aan ben ik geïnteresseerd in theologie en heb ik veel boeken gelezen. Rond mijn twaalfde worstelde ik sterk met de vraag van de uitverkiezing. Hoe kon ik zekerheid krijgen van mijn geloof en de toekomst met vertrouwen tegemoet zien met de wetenschap dat God zijn kinderen van tevoren heeft gekozen? Ik heb zekerheid gevonden door eenvoudige boekjes van Schotse predikers als Horatius Bonar en Robert McCheyne. Daarvan leerde ik dat ik niet moest kijken naar mijn uitverkiezing, maar kijken naar God. Christus' verdienste aan het kruis is genoeg voor iedereen.

Ik kreeg in de gaten dat er binnen de Gereformeerde Gemeenten veel onzekerheid en onverschilligheid is over het geloof. In mijn zoektocht naar de oorzaak kwam ik in aanraking met de prediking van ds. L. Huisman. Ook stuitte ik op preken van ds. J.W. Kersten, zoon van ds. G.H. Kersten, grondlegger van de Gereformeerde Gemeenten. Hoe zij opwekten om tot Christus te gaan, is zo anders dan nu gebeurt."

Wat is in de praktijk het effect?

„God heeft bepaald dat alleen de prediking van het evangelie levend maakt en dat Hij daardoor wil werken. Maar er wordt verkondigd dat het geestelijk leven niet begint met de kennis van Christus, maar met de wet. Hoe kan God dan nog werken? Alleen het prediken van de wet, met de bedoeling dat iemand zijn zonde zal kennen, breekt niemands hart. De leer in de Gereformeerde Gemeenten is daardoor zeker een blokkade voor mensen om tot geloof te komen. "

Waarom uit u uw bezwaren niet op kerkelijke vergaderingen? Ds. J.J. van Ekeveld riep kort

geleden in deze krant op om in zulke gevallen geen boek te schrijven, maar de zogenaamde kerkelijke weg te gaan.

„Dat kan niet. Ik heb geen bezwaar tegen de officiële leer. De leer die ik aan de kaak stel, is namelijk niet officieel aangemerkt als de leer van de Gereformeerde Gemeenten, hoewel de 'heilsorde' dus in de praktijk wel zo functioneert. Maar die praktijk is zo breed aanwezig. Het is niet mijn bedoeling alle predikanten aan te klagen. Daarom is het beter een boek te schrijven om zo dit probleem aan te kaarten.”

Wat gaat het uitgeven van dit boek voor u betekenen? Klaas van der Zwaag staat vanwege het schrijven van zijn boek al bijna vier jaar onder censuur.

„Mijn leven is in Gods hand. Ik moet doen wat noodzakelijk is en blind zijn voor de gevolgen. Maar ik vrees wel voor de gevolgen.”

Mede n.a.v. Waar staan de Gereformeerde Gemeenten?, mr. A.A. Bart, uitgave in eigen beheer maar verkrijgbaar in de boekhandel (isbn 978-90-811885-1-7), 17,50 euro.

© Nederlands Dagblad

Auteur Bram Bart mag niet aan avondmaal

KRABBENDIJKKE - Mr. Bram Bart wordt door de kerkenraad van de Gereformeerde Gemeente in Krabbendijke van het avondmaal geweerd. Aanleiding is het verschijnen van zijn boek Waar staan de Gereformeerde Gemeenten?

Ds. A. Verschuure, predikant in Krabbendijke, wil niet meer kwijt dan dat hij „met zijn kerkenraad heeft afgesproken hierover niets te zeggen". Ook Bart geeft geen commentaar.

Het boek Waar staan de Gereformeerde Gemeenten? is vanaf vandaag verkrijgbaar in de boekhandel. Het besluit van de kerkenraad is genomen op basis van een interview in het Nederlands Dagblad en een nieuwsbericht in het Reformatorisch Dagblad . Of de kerkenraad nog met Bart gesproken heeft, is niet duidelijk.

Bart kritiseert in zijn boek de prediking in de Gereformeerde Gemeenten. In het Nederlands Dagblad zei Bart vorige week bang te zijn voor de gevolgen van het uitgeven van het boek. „Mijn leven is in Gods hand. Ik moet doen wat noodzakelijk is en blind zijn voor de gevolgen. Maar ik vrees wel voor de gevolgen."

Dat Bart niet aan het avondmaal mag, betekent niet dat hij onder censuur staat. De Dordtse Kerkorde, waarop onder andere de Gereformeerde Gemeenten zich funderen, spreekt naast de disciplinaire afhouding (censuur) ook van de 'voorlopige afhouding'. Die valt officieel niet onder de tuchtregels van de kerk. Vaak wordt een periode van afhouding door een kerkenraad gebruikt om te onderzoeken of het gemeentelid in kwestie al dan niet onder tucht gesteld moet worden.

Ook auteur dr. Klaas van der Zwaag, die vier jaar geleden een boek schreef waarin onder meer de prediking in de Gereformeerde Gemeenten aan de orde kwam, werd door zijn kerkenraad in eerste instantie van het avondmaal gehouden. Later volgde censuur.

© Nederlands Dagblad

Van Dale zegt over deze uitdrukking 'van de regen in de drup': "In plaats van de gehoopte betere in een nog slechtere toestand terecht komen". Dat is het geval wanneer een rooms-katholiek zijn kerk verlaat en lid wordt van een protestantse kerk zoals die in dit persbericht beschreven wordt. Hieronder eerst het persbericht zoals dat verschenen is in RKnieuws.net.

Door Herman Hegger

KRABBENDIJKKE (RKnieuws.net) - Mr. Bram Bart wordt door de kerkenraad van de Gereformeerde Gemeente in Krabbendijke van het avondmaal geweerd. Aanleiding is het verschijnen van zijn boek 'Waar staan de Gereformeerde Gemeenten?' Ds. A. Verschuure, predikant in Krabbendijke, wil niet meer kwijt dan dat hij "met zijn kerkenraad heeft afgesproken hierover niets te zeggen". Ook Bart geeft geen commentaar. Het boek 'Waar staan de Gereformeerde Gemeenten?' is vanaf vandaag verkrijgbaar in de boekhandel. Het besluit van de kerkenraad is genomen op basis van een interview in het Nederlands Dagblad en een nieuwsbericht in het Reformatorisch Dagblad. Of de kerkenraad nog met Bart gesproken heeft, is niet duidelijk. Bart kritiseert in zijn boek de prediking in de Gereformeerde Gemeenten. In het Nederlands Dagblad zei Bart vorige week bang te zijn voor de gevolgen van het uitgeven van het boek. "Mijn leven is in Gods hand. Ik moet doen wat noodzakelijk is en blind zijn voor de gevolgen. Maar ik vrees wel voor de gevolgen." Ook auteur dr. Klaas van der Zwaag, die vier jaar geleden een boek schreef waarin onder meer de prediking in de Gereformeerde Gemeenten aan de orde kwam, werd door zijn kerkenraad in eerste instantie van het avondmaal gehouden. Later volgde censuur.

Commentaar

Als ik zoiets lees, schaam ik mij erover dat ik vroeger zozeer de loftrumpet heb laten klinken over het protestantisme. Alsof ik daardoor uit 'het slavenhuis van Rome' uitgeleid zou zijn naar het paleis van de protestantse vrijheid. Want... de kerkelijke dictatuur in deze protestantse kerken is veel erger dan bij Rome. Binnen de R.-k. Kerk is het de gewoonte dat het kerkelijk leergezag nooit een uitspraak doet over een leerstuk zolang daarover onder aanzienlijk grote groepen theologen gediscussieerd wordt. Slechts één voorbeeld:

De jezuiten leren dat God ons predestineert tot de eeuwige zaligheid, afhankelijk van de vooruitgeziene goede werken; de dominicanen leren precies het tegenovergestelde: God predestineert ons, ONafhankelijk van de vooruitgeziene goede werken. Daarom heeft geen enkele paus over dit leergeschil een uitspraak willen doen. Men laat dat dan over aan het rijpingsproces van de Heilige Geest over Wie Christus beloofd heeft: "Hij zal u de

weg wijzen tot de volle waarheid" (Joh. 16:13).

Ik geloof daarom dat de Reformatieherdenkingen van 31 oktober alleen maar zin hebben, als we dan niet slechts aantonen waarin Rome dwaalt, maar tevens ons verootmoedigen over onze eigen afdwalingen. Er is alle reden voor die verootmoediging, want... in de rechterflank van de gereformeerde gezindte wordt in sommige kerken de vrijheid van meningsuiting veel meer aan banden gelegd dan in de R.-k. Kerk. In sommige protestantse kerken straft de kerkenraad iemand die ook maar het minste theologische meningsverschilletje met de kerkenraad durft te uiten, met onthouding van het Heilig Avondmaal. Volgens hen is het uiten van een opinie die verschilt van die van de kerkenraad, een ontheiliging van het teken en zegel van de liefde van Christus. Dat is, na het geval van de broeders Klaas van der Zwaag en Piet Wagenaar, nu weer het geval met broeder Bram Bart.

Is ons verstand niet door de zonde aangetast?

Deze protestantse kerkenraadsleden voegen rustig hun eigen ideetjes aan de Bijbel toe. Ze zijn blijkbaar niet beducht voor de waarschuwingen aan het slot van de Bijbel (Openb. 22:18,19) tegen hen die iets in de Bijbel inlassen of er iets van afdoen.

Voorzichtig zou ik hen deze vraag willen voorleggen die ze misschien heel vreemd vinden:: Hebt u misschien een beperkt zondebesef? Hebt u wel een kijk op de diepe bedorvenheid van ons aller menselijke hart, dus ook van uw hart? Hebt u er weet van dat allerlei ikgerichte motieven uit onze gevallen natuur telkens naar boven borrelen?

Ik weet dat men in sommige reformatische kringen van mening is dat de zonde niet alles in ons heeft aangetast, en dat het redenerend verstand nog dezelfde kracht en helderheid heeft als vóór de zondeval. Ik kan het daar beslist niet mee eens zijn, en dat niet alleen omdat de Bijbel anders leert, maar ook al op grond van mijn ervaringen. Ik heb vaker gedacht dat ik bij besluiten gedreven werd door hoogstaande motieven, terwijl ik achteraf moest erkennen dat er louter of althans voornamelijk 'vleselijke' beweegredenen achter zaten.

Denkt u daar anders over? Als ook u overtuigd bent dat uw verstand niet geleden heeft onder de zondeval, kan ik begrijpen dat u zoveel vertrouwen hebt in uw verstandelijke beslissingen.

Maar... is het juist dat u zo zeker bent van de onfeilbaarheid van uw redenerende verstand? Beschikt u inderdaad over een soort superintellect? Meent u terecht dat u, uitsluitend op grond van de conclusies van uw redeneringen, een medebroeder zo zwaar moogt straffen? Gaat u daarmee niet op de rechterstoel van Christus zitten en stelt u het voor alsof Hij dit gelovige kind van God verbiedt om aan de maaltijd van Zijn liefdesverbond deel te nemen, enkel omdat hij niet kan instemmen met de gedachtespinseltjes van u? En dat terwijl uw ideetjes nergens in de Bijbel te vinden zijn.

Waar blijft dan het reformatorische Sola Scriptura?

Presbiterio locuto causa finita?

U weet dat de Heere Jezus iedere gelovige zondaar die zijn vertrouwen op Hem vestigt, heeft uitgenodigd: "Drinkt allen daaruit. Want dit is het bloed van Mijn verbond" (Mat. 26:27,28). Maar u hebt aan die woorden van Hem Drinkt allen daaruit toegevoegd: "allen, behalve zij die ons theologisch leerstukje weigeren te onderschrijven."

In de R.-k. Kerk heeft men aan het "Drinkt allen daaruit" toegevoegd: "Alleen de priesters mogen uit die beker drinken." Welke van die twee inperkingen van de uitnodiging van Christus is het ergste? Bent u dan nog wel eerlijk wanneer u tegenover Rome zwaait met de vlag van het Sola Scriptura? Is dat niet één grote schijnvertoning; een leugen in het kwadraat?.

Is het bovendien niet uitermate triest dat van het liefdemaal van Christus een zwaard wordt gemaakt om een kind van God geestelijk neer te steken?

Vroeger toen ik nog rooms-katholiek was, moest ik mij onvoorwaardelijk en blind onderwerpen aan de uitspraken van de paus. Ik mocht mij niet tegen zo'n uitspraak verzetten met een beroep op de Schrift. Toen gold voor rooms-katholieken, ook voor mij: Roma locuta, causa finita = als Rome heeft gesproken, is de zaak beslecht. In Brazilië leerde ik van de protestanten: een mens heeft nooit het laatste woord; dat heeft alleen het Woord van God. Geldt bij u soms: Presbiterio locuto causa finita? "Als de kerkenraad heeft gesproken, is de zaak beslecht"? Wie zich tegen een leeruitspraak van de kerkenraad verzet, anathema sit! (Gal. 1:8,9) - daarmee heeft het concilie van Trente telkens de leer van de Reformatie getroffen met de banvloek. Ik ga verder met mijn vragen:

Een protestantse lijst van verboden boeken?

De broeders K. vd. Zwaag, P. Wagenaar en B. Bart mogen niet meer deelnemen aan het Avondmaal, omdat ze in hun boeken iets geschreven hebben dat u niet zint. En dat ofschoon ze van harte niet slechts de Bijbel als onfeilbaar erkennen, maar zelfs de Drie Formulieren van Enigheid als een getrouwe weergave daarvan onderschrijven.

Mogen wij deze heilige tekenen waarin Christus Zijn liefde voor ons zondaars uitbeeldt en verzegelt, omsmeden tot een mes dat we op de keel van een medebroeder zetten om hem te dwingen de conclusies die wij via veel syllogismen uit de Bijbel trekken, te onderschrijven?

Vroeger beschikte de R.-k. Kerk over een Index, een officiële lijst van verboden boeken – wie die boeken toch las, zonder speciale toestemming, kwam daardoor automatisch in de kerkelijke ban. (Zelf had ik, als professor in de filosofie, die speciale toestemming ook gekregen). Deze Index is echter al lang door Rome afgeschaft.

Gaan nu de protestantse kerken zo'n lijst van verboden boeken invoeren? Wordt de R.-k. Kerk steeds meer protestants en worden protestantse kerken steeds meer rooms?

Wat is waardevoller: stoffelijk of geestelijk brood?

Jakobus houdt zijn lezers, dus ook u, voor: "Stel dat een broeder of zuster gebrek heeft aan kleding en dagelijks voedsel, en iemand van u zegt tot hen: Gaat heen in vrede, houdt u warm en eet goed, zonder hen echter van het nodige voor het lichaam te voorzien, wat baat dit?" (2:15,16). Naar aanleiding daarvan:

Wij vinden het erg dat veel kinderen in de Derde Wereld sterven van de honger bij gebrek aan brood. Maar wat is erger: de honger naar stoffelijk of naar geestelijk brood die niet bevredigd wordt? Weet u zeker dat u van Christus de bevoegdheid hebt gekregen om gekochten door Zijn bloed Zijn hemelse brood te weigeren?

Christus nodigt allen die Hij gekocht heeft met Zijn bloed, uit om in het eten van het brood en het drinken van de wijn Zijn liefdevolle sterven voor ons zondaars te gedenken. Moogt u dat verhinderen, enkel omdat u op deze manier uw eigen geliefkoosde theologische bijzonderheidjes aan iedereen dwingend wilt opleggen? Moogt u aan deze broeders die geheiligd zijn door het dierbare bloed van Christus; aan deze geliefde kinderen van Zijn Vader, weigeren het hemelse brood uit te reiken, waarnaar zij hongeren? Denkt u dat u handelt in de Naam van Christus als u dat doet?

De minsten der Mijnen

Realiseert u zich wel het volgende? Eens zullen wij allen, ook u, voor de rechterstoel van Christus moeten verschijnen. Dan staat ook u tegenover Hem die Zich vereenzelvigd met "de minsten der Mijnen", dus ook met de weerloze slachtoffers van kerkelijk machtsmisbruik.

Bent u niet bang dat u dan van Hem te horen krijgt: "Ik was hongerig naar het brood des levens waarvan het Avondmaal het teken en zegel is, maar gij hebt dat Mij geweigerd. Ik was dorstig naar de wijn van de liefde Gods, maar gij hebt Mij die beker onthouden. Wat gij de minsten der Mijnen (niet) hebt aangedaan, dat hebt gij Mij (niet) aangedaan."

Misschien verwijt u mij: wat gaat u dit aan? Dit zijn ónze kerkelijke zaken. Mijn antwoord: ik kan en wil het Kaïn niet nazeggen: "Ben ik mijns broeders hoeder?" En vervolgens: de godsdienstige leiders van destijds, de priester en de leviet, gingen aan de gewonde op de weg naar Jericho voorbij. Een 'buitenkerkelijke', een Samaritaan, was barmhartig en verzorgde hem. Jezus stelde niet die priester en die leviet tot voorbeeld, maar de barmhartige Samaritaan.

Ik weet uit ervaring hoe moeilijk het is om te erkennen dat we iets verkeerd hebben gedaan en om dat vervolgens recht te zetten. Maar uit diezelfde eigen ervaring weet ik dat het een diepe innerlijke vrede van Christus met zich meebrengt, wanneer je dat

tenslotte, in de kracht van de genade, voor God en mensen belijdt.

Een enkele keer kwam ik pas na vijf jaar tot het inzicht dat ik fout was geweest.

(Misschien had ik toen wel gelijk gehad, maar dat doet er niet toe; ik had me nooit zo kwaad mogen maken). Ik heb mijn schuld tegenover deze broeder, een predikant, beleden en er volgde een heerlijke verzoening.

Slotopmerkingen (om misverstand te voorkomen)

Predikanten van de Gereformeerde Gemeenten hebben prachtige boeken geschreven met een diepe bijbelse inhoud. Ik geniet met name van de boeken van ds. L. Huisman en citeer daar geregeld uit in mijn rondzendbrieven. Ik heb ook meerdere keren als mijn mening geuit dat, als het de Heere behaagt een opwekking te schenken in Nederland, ik (naar de mens gesproken) zo'n opwekking via de Gereformeerde Gemeenten verwacht. Maar juist omdat de Gereformeerde Gemeenten mij zo dierbaar zijn, heb ik veel verdriet, als ik lees over zulke dingen als in deze Open Brief vermeld staan.

Ik wil nog eens herhalen dat ik het nog steeds volledig eens ben met de grondbeginselen van Reformatie van de zestiende eeuw: alleen de Schrift, alleen door genade en geloof in Christus alleen. Maar ik ben het niet eens met de vele menselijke toevoegselen die de oorzaak zijn geworden van de talloze kerkscheuringen in het versplinterde en daarom vaak krachteloze protestantisme. Ik zeg het de eerste protestantse ex-priester Maarten Luther na: 'Hier sta ik, ik kàn niet anders.' Ook ik kon niet anders dan deze brief publiceren.

Bron: Eenheid / <http://www.eenheid.org/>

CV-Koers - september 2007

Waar staan de Gereformeerde Gemeenten?

Recensie door **Willem-Henri den Hartog**

In 2007 bestaan de Gereformeerde Gemeenten honderd jaar. Voor advocaat Bram Bart was dat reden om eens terug te kijken wat er zich in die honderd jaar heeft afgespeeld in dit relatief kleine kerkgenootschap, vooral op het gebied van de prediking. De Gereformeerde Gemeenten zijn van oorsprong een samengaan van allerlei losse Ledeboeriaanse gemeenten en Gereformeerde Kerken onder het Kruis. Daarnaast is er verwantschap met het zogenoemde gezelschapsleven (samenkomsten van vromen in kleine kringen) van de negentiende eeuw.

Kenmerkend voor de prediking in de Gereformeerde Gemeenten is volgens Bart de heilsorde en het aanbod van genade. Het begrip heilsorde slaat op de verschillende fasen (ook wel standen genoemd) in het geestelijk leven die een mens moet doorlopen bij het tot geloof komen. De afgelopen eeuw is er in deze gemeenten veel strijd geweest over deze heilsorde en het aanbod van genade.

De gemeenten laten bij de prediking over de heilsorde momenteel nogal wat ruimte voor de 'standenleer'. Bart stelt dat deze preekmethode gepropageerd wordt door het hoofd van de theologische school van de Gereformeerde Gemeenten, ds. A. Moerkerken. Hij laat zien dat deze wijze van preken afwijkt van dat wat de reformatoren leerden over het ware geloof. Deze reformatorische lijn is volgens Bart de oorspronkelijke lijn van het kerkgenootschap, maar die wordt volgens hem meer en meer verdrongen door de lijn van Moerkerken.

De advocaat besteedt in zijn boek veel aandacht aan wat allerlei theologen over bovengenoemde onderwerpen denken, maar een nieuw licht op deze zaken wordt helaas gemist. Volgens Bart is de behandeling van de geschiedenis van de gemeenten het unieke punt van zijn boek, maar dit is juist het manco. Hij concentreert zich op ontwikkelingen in de periode van 1907-2007. Maar de voorgeschiedenis van de gemeenten blijft onderbelicht, terwijl ontwikkelingen in de negentiende eeuw juist bepalend zijn geweest voor het eigene van deze gemeenten.

Daarnaast zou een goede historische duiding van de prediking die ds. Moerkerken voorstaat, geen kwaad kunnen. Er liggen duidelijke lijnen tussen hem en middeleeuwse rooms katholieke mystici zoals Johannes van het Kruis. Bart verlangt naar het reformatorische kerk-zijn en dat is zijn goed recht. Maar hij kan er niet omheen dat er ook een link ligt tussen de Gereformeerde Gemeenten en de Rooms-Katholieke Kerk. De uitwerking van deze lijn en de nog prominentere beïnvloeding door de Nadere Reformatie laat hij liggen. Inderdaad, wie zijn historie vergeet, is gedoemd haar over te doen. Het is jammer dat de auteur zich hier zelf ook deels schuldig aan maakt.